

دکتر بهرام گرامی

Dr. Bahram Grami

به توصیه مراجع علمی و برای همسانی با یونسکو

نوروز را Nowruz بنویسیم

ناهمگونی در نوشتن نام نوروز این گمان را برای بسیاری از غیر ایرانی ها پیش آورده که سال نو ایرانی معنی و نام و نشان درستی ندارد و یا آنکه گروه های مختلف ایرانی سال نو متفاوتی را جشن می گیرند.

دکتر احسان یارشاطر:

نوروز یک کلمه است و نگارش آن با رعایت قواعد آواشناسی (Phonetics) و پس از تأملات و ملاحظات بسیار، برای انگلیسی زبانان و ملیت های اروپایی، به صورت Nowruz توصیه می شود.

ایران به نمایندگی از سوی ده کشور " حوزه نوروز"، پرونده نوروز را به صورت پرونده مشترک این کشورها برای ثبت به عنوان یکی از " شاهکارهای شفاهی و غیر ملموس میراث بشری " (Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity) به یونسکو ارائه می دهد.

تا کنون هیچ شاهکار شفاهی برای ایران ثبت نشده است.
آلمان و فرانسه قصه هزار و یک شب را به نام خود به ثبت رسانده اند.

نوروز را Nowruz بنویسیم

نوروز بزرگترین جشن ما ایرانیان است که به سابقه تاریخی آن می بالیم و با سربلندی آنرا جشن می گیریم. در خارج از ایران، غالباً ناگزیریم نوروز را با الفبای لاتین بنویسیم و هر کس به دلخواه و سلیقه خود آن را به گونه ای می نویسد. از حدود دو سال قبل که اینجانب متعهد به تألیف کتاب جامعی زیر عنوان "نوروز" به زبان انگلیسی شدم (و متأسفانه به سبب تعهدات دیگر تا کنون موفق به اتمام آن نشده ام)، در مسیر بررسی منابع غیر فارسی، به گوناگونی و تشتت آراء در نگارش نام نوروز با الفبای لاتین پی بردم. بخش اول کلمه نوروز را به سه شکل Naw یا No یا Now (و در تاجیکستان به شکل Nav) و بخش دوم آنرا به سه شکل Rouz یا Rooz یا Ruz نوشته اند. این تنوع در نگارش هنگامی بسیار چشمگیر می شود که گروهی دو بخش را سرهم به صورت یک کلمه و عده ای جدا از هم به صورت دو کلمه می نویسند و بعضی هم بین دو بخش آن خط تیره می گذارند. تنها در اینترنت تاکنون هفده صورت نگارش برای نوروز با الفبای لاتین دیده شده است.

این ناهمگونی در نوشتن نام نوروز شاید برای خود ما کم اهمیت باشد و یا در نظر برخی اصلاً موضوع قابل اعتنایی نباشد، ولی به چشم غیر ایرانی ها بسیار عجیب می نماید، تا آنجا که برای کثیری از خارجی ها سه گمان پیش آمده که یا سال نو ایرانی نام و نشان درستی ندارد یا اصل وریشه و معنی آن برای ایرانیان درست روشن نیست و یا گروه های مختلف ایرانی سال نو متفاوتی را جشن می گیرند.

از آنجا که دایرةالمعارف ایرانیکا که بیش از دو دهه قبل با همت والای دانشمند گرانقدر استاد دکتر احسان یارشاطر بنیان گذارده شد و مجلدات آن تاکنون زیر نظر ایشان تدوین و توسط دانشگاه کلمبیا منتشر گردیده و هم اکنون بی تردید بزرگترین و معتبرترین مرجع ایران شناسی در زبان انگلیسی است، لذا این نگارنده در مقام پرسش از دکتر یارشاطر برآمد که نوروز را با الفبای لاتین چگونه باید نوشت. ایشان در پاسخ اظهار داشتند که «نوروز یک کلمه است» و نگارش آن نه فقط برای انگلیسی زبانان بلکه برای دیگر ملیت ها در کشورهای اروپایی نیز، با رعایت قواعد آوایشناسی (Phonetics) و پس از «تأملات و ملاحظات بسیار» به صورت Nowruz توصیه گردیده است. متعاقب توضیحات دکتر یارشاطر، اینجانب یادداشت کوتاهی در فصلنامه ره آورد، شماره 61، صفحه 354، چاپ لوس آنجلس، در این مورد نوشتم.

* * *

هیات اجرایی یونسکو (بخش علمی، آموزشی و فرهنگی سازمان ملل متحد) در یکصد و پنجاه و پنجمین اجلاس خود در سال 1998 از دبیر کل یونسکو درخواست نمود تا برای اجرای یک برنامه بدیع فرهنگی بودجه ای اختصاص یابد. این برنامه - آنطور که در ایران از آن نام برده می شود - بنام "شاهکارهای شفاهی و غیر ملموس میراث بشری" (Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity) است و هدف آن حفظ و احیای زبان، ادبیات شفاهی، موسیقی، رقص، بازی، اسطوره شناسی، آداب و آیین ها، صنایع دستی و هنرهای سنتی می باشد.

بر اساس مقررات یونسکو، هر کشور می تواند هر دو سال یک بار پرونده ای از یک شاهکار مستقل را به اضافه پرونده یک شاهکار مشترک منطقه ای به یونسکو ارائه دهد. هر کشور برای ثبت شاهکار مستقل خود و یا به نمایندگی از طرف کشورهای حوزه برای شاهکار مشترک باید گزارش جامعی در حدود 50 صفحه به زبان انگلیسی یا فرانسه و دو فیلم یکی بطول دوساعت و دیگری ده دقیقه در باره آن شاهکار تهیه و در موعد مقرر به یونسکو ارائه دهد تا برای تصمیم گیری در اجلاس عمومی مطرح شود.

یونسکو دو اجلاس در سالهای 2001 و 2003 داشته و دو بیانیه زیر عنوان "بیانیه شاهکارهای شفاهی و غیر ملموس میراث بشری" (Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity) تهیه نموده و تا به حال حدود 50 اثر توسط کشورهای چون ایتالیا، ویتنام، ازبکستان، تاجیکستان و عراق در فهرست شاهکارهای شفاهی و غیر ملموس میراث بشری یونسکو به ثبت رسیده است، اما تا کنون شاهکاری برای ایران ثبت نشده است. کشورها در به ثبت رساندن شاهکارهای شفاهی به رقابت با یکدیگر برخاسته اند، بطوریکه آلمان و فرانسه قصه هزار و یک شب را به نام خود به ثبت رسانده اند و ترکیه نیز نقشه مشابهی برای ثبت تعزیه دارد، در حالیکه گفته می شود تعزیه قدیمی ترین نمایش ایرانی است که به صورت میدانی انجام می شود و سابقه آن حتی به قبل از اسلام بر می گردد.

* * *

آیین باستانی نوروز در حوزه تمدنی ایران واقع است و با آنکه زمان و کلیات مراسم نوروز در بین ده کشور منطقه مشترک است معهداً جزئیات آن در میان این کشورها متفاوت می باشد. ایران به عنوان نماینده کشورهای حوزه نوروز و هماهنگ کننده این فعالیت ماموریت یافته تا مدارک لازم را تهیه و پرونده نوروز را برای رسیدگی در اجلاس سال 2005 تسلیم نماید. این رسالت بر عهده سازمان میراث فرهنگی کشور قرار گرفته تا پرونده

نوروز را به عنوان پرونده ای مشترک از سوی کشورهای حوزه تمدن ایران (احتمالاً همراه با پرونده مستقلی از شاهکار دیگری در زمینه هنرها و آیین های سنتی ایران) برای ثبت به یونسکو ارائه دهد.

شاید اشاره به این نکته در اینجا بی تناسب نباشد که اینجانب در فرصت دیدار از ایران در آگوست 2004 که درصدد یافتن اطلاعات بیشتری در مورد نوروز بودم، فکرکردم بد نیست با یکی دو تن از مولفان یا محققانی که کتاب یا نشریه آنها را در دست داشتم تماس بگیرم. یکی از این کتابها از انتشارات سازمان میراث فرهنگی کشور بود و توانستم با مولف مورد نظر تلفنی صحبت کنم. ایشان پیشنهاد کردند که اینجانب نقدا و قبل از ملاقاتشان در جلسه ای که قرار بود روز بعد (11 آگوست 2004) به منظور هماهنگ کردن تلاشهای "کشورهای برگزارکننده نوروز" در به ثبت رساندن نوروز در فهرست "شاهکارهای شفاهی و غیرملموس میراث بشری" در دفتر یونسکو در تهران تشکیل شود شرکت نمایم. من نیز چنین کردم و در فرصت های بعدی ایشان را ملاقات نمودم. اگر پیشنهاد آنروز ایشان نبود، امروز این نوشتار به این صورت تهیه نمی شد.

در آن جلسه نمایندگان شش کشور آذربایجان، افغانستان، پاکستان، قزاقستان، قرقیزستان و هندوستان قطعنامه این گردهمایی را مبنی بر انتخاب ایران به عنوان کشور هماهنگ کننده امضاء نمودند، در حالیکه دو کشور ازبکستان و ترکیه امضای آن را ببعد موکول کردند. کشور تاجیکستان در این گردهمایی شرکت نداشت ولی آمادگی خود را برای امضاء اعلام نموده بود. در این همایش کلمه نوروز به چند شکل بر روی اوراق و پوسترها نوشته شده بود و اینجانب توضیح لازم را دادم و توصیه دکتر یارشاطر را به اطلاع حاضران رساندم. از آن پس یونسکو و سازمان میراث فرهنگی کشور شکل پیشنهادی Nowruz را در همه جا به کار برده اند.

بسیاری از نهادهای عمده آموزشی و فرهنگی چه در داخل کشور مانند دفتر پژوهشهای فرهنگی و چه در خارج از ایران نگارش کلمه نوروز را به شکل Nowruz برگزیده اند. از جمله بنیاد میراث ایران وابسته به دانشگاه آکسفورد در انگلستان، در پاسخ مورخ 21 سپتامبر 2004 به نامه اینجانب، اعلام داشت که از این پس در کلیه نشریات خود شکل پیشنهادی Nowruz را به کار خواهد برد. جالب آنکه پژوهشگر نامور ایرانی زنده یاد دکتر محمد مقدم در رساله دکترای خود زیر عنوان "ریشه های هند و اروپایی جشن های سال نو ایرانی" که در سال 1938 (قبل از جنگ جهانی دوم) به دانشگاه Princeton آمریکا ارائه نموده، نوروز را به صورت Nowruz نوشته است. (ضمناً رییس جمهور آمریکا نیز در پیام تبریک نوروزی خود به ایرانیان مقیم آمریکا در تاریخ 20 مارس 2003 کلمه نوروز را به صورت Nowruz بکار برد.)

انتظار می رود کلیه هموطنان عزیز این نحو نگارش نوروز را به خاطر بسپارند و به دیگران نیز بگویند تا، پرای یکنواختی، همگان در نوشته های خود نوروز و سال نو ایرانی را به این شکل معرفی نمایند.

مقاله بالا در نشریه پژواک (Pezhvak)، شماره 164، فوریه 2005، در کالیفرنیا به چاپ رسیده و نقل و توزیع آن، به صورت کلی یا جزئی، با ذکر مأخذ آزاد است.